

Ricard Mirabete, NÚVOL, 6 de maig de 2013

ELS HOMES DEL SAC

Com no quedar-se de pedra, ni tampoc ser un fora de sèrie de fusta, com un pinotxo qualsevol. En literatura el propòsit deu ser el de no dir veritats ni escriure mentides completes, potser només caldrà que l'autor o autora esmoli l'eina – altrament dit, l'instrument o, essent precisos, la ploma de l'escriptura veraç- i desenvolupi una experiència creadora de llenguatge que ens aconduïxi a trepitjar escenaris, paisatges i intensitats estètiques, que basteixin un imaginari com més proper a la realitat essencial millor. damià bardera poch (Girona, 1982), a qui li agrada l'ús de les minúscules i per això les respectem en el seu nom, amb *els homes del sac* ha construït una obra unitària que es distribueix en trenta-dos contes més una novel·la curta, que adquireix una autonomia específica –quant a motivacions estètiques i desenvolupament narratiu- respecte a les dues parts de setze contes cadascuna. L'obra assaja una unitat temàtica i d'estil que l'acosta a una concepció de novel·la tot i que no estigui dividida en capítols sinó en contes. No és un mer aplec de contes. D'aquesta manera, l'obra s'estructura en tres parts del tot compensades. La narració central *l'espantaocells*, que és la segona part del llibre, ens permet copsar com l'estil literari que caracteritza a l'autor va adquirint més recursos narratius i no se cenyeix a l'esquematisme argumental vertebrador dels altres contes. bardera ha tingut l'encert de publicar aquesta narració curta que traspassa els propis límits amb els quals estructura els contes del volum. És un autor polèmic, irreverent i imaginatiu, que situa els contes en un espai no marcat territorialment però que usa trets populars i una escenografia més muntanyosa que urbana. Potser la podem situar cap a la seva terra, l'Empordà, i sinó tant se val.

Parlem d'esquematisme argumental perquè els contes segueixen l'ordre natural de les faules però amb l'objectiu de construir sàtires sobre homes i dones que puguin emmarcar-se alhora en una estructura narrativa que també subverteixi el paper central dels animals en les faules; és a dir, al costat de la presència d'animals coprotagonistes en els contes, hi trobem els éssers humans amb els quals intercanvien actituds i posicionaments morals i immorals —o tal com deu preferir l'autor, amorals—. Tanmateix, el fet de no tenir cap moral precisament és ja tenir una certa moral també, en el sentit que una acció desenvolupada entre éssers humans i animals hi entra de ple la interpretació humana i, per tant, els judicis morals. Una de terriblement escèptica, crua, arbitrària, que es rabeja en el plaer de fer sortir la bèstia fosca interior dels personatges. Els éssers masculins i femenins dels contes permeten contravenir l'ordre tradicional de les faules, en les quals la major part de protagonistes són els animals i les bestioles. És un recurs que ens fa pensar en l'ús intel·ligent que en féu Kafka amb les narracions *Un informe per a l'Acadèmia* i *Indagacions d'un gos*. La veu narrativa es presentava com un simi o com un gos i, d'aquesta manera, les seves consideracions i punts de vista sobre la realitat adquirien un punt d'estranyesa i d'introspecció molt més accentuat que si el narrador fos un personatge humà. Els ulls d'un animal fan possible un relat amb un punt d'observació de la realitat particular que inclou un seguit de consideracions objectives sobre els comportaments humans. Així doncs, el narrador es distancia del conjunt de la humanitat i adquireix una personalitat narrativa externa, no necessàriament humana ni unívoca.

Contra l'estereotip, contra la repetició de models literaris, contra el ritual de gestos i actituds contemporànies banalitzat pels acomodats dels nostres temps, bardera sap despullar aquestes accions de qualsevol moralitat i de cap raó de ser. Nosaltres com a lectors podem jutjar el comportament dels personatges descrit per la veu narrativa però aquests no ens són presentats ni determinats segons una estructura moral preconcebuda. Ens els ofereix des d'un punt de vista general i ens mostra les accions d'una manera crua, sota la llum de la causticitat més lúcida i per mitjà d'una certa exageració deutora de l'expressionisme alemany, en ocasions. L'autor obre el conte cap a la reflexió sobre les pràctiques vitals

contemporànies. Al conte *Joaneta*, que pertany a la tercera part, la narració va acumulant indicis, gestos -tot just esmentats com de passada- de la protagonista homònima fins a ser una caricatura d'una dona (mig del món rural, mig urbanita) que s'aboca a l'aigua que passa pel seu costat i desapareix. Segueix l'esquema semblant al d'una rondalla tradicional (per exemple, ens ha fet pensar, en concret, en el poema de "La vaca cega" de Joan Maragall i el conte tradicional de la lletera) i el va desenvolupant fins al punt que el paral·lelisme amb un dels nostres referents possibles conflueix en el moment de la lectura final del conte. *Joaneta* és un dels contes en els que això es compleix; en d'altres contes, els referents dels lectors poden ser reals o vitals i això fa que la lectura ens posi de cara a la paret, de cara a la nostra realitat particular.

El narrador se situa fora d'allò que exposen els contes. Moltes vegades, encara que la narració sigui en primera persona no ens fa pensar en un narrador-protagonista, ja que hi ha una ambivalència entre narradors. El cas més clar en el qual això no passa, tanmateix, és a *l'espantaocells* en el qual la història i la veu narrativa és el mateix discurs i l'argument es va construint en totes i cadascuna de les paraules escrites. Aquesta narració és un dels millors exemples de la millor narrativa catalana que tenim actualment. Sobretot perquè l'autor ha sabut bastir tot un món atemporal en el qual la cultura, la identitat i la idiosincràsia d'un poble es mostra amb totes les seves tradicions i contradiccions originàries.

Al llarg de tots els contes de la primera part se succeeixen les històries en les quals l'home i les bèsties intercanvien rols socials i actituds emocionals. L'home en la majoria dels casos peca d'un cert idealisme epistemològic, postkantià, i els animals practiquen els costums i els prejudicis dels éssers humans. Aquest posicionament de l'autor és una marca d'identitat de la seva literatura. Cada conte és una sàtira corrosiva i amoral de la vida en societat i de les emocions individuals que motiven els sentiments positius i els negatius. Cada vegada que hi ha un pressupòsit idealista basat en les bones intencions sorgeix la solució contrària i l'esclafeix. L'actitud amoral és el contrapunt vital i alhora el que inclina la balança i la resolució final cap a la negació de qualsevol benaurança

apriorística. La solució narrativa del desenllaç del conte ens porta cap a l'absurd dels tòpics idealistes o romàntics (morir per amor, fidelitat eterna a l'ésser estimat, per exemple) per mostrar-nos des d'un punt de vista moral –o bé ensenyar-nos?- com és d'absurd no voler comportar-se absurdament en el món absurd en el qual estem condemnats a viure (i a morir). Els nostres temps són dominats per l'atzar, l'arbitrarietat de qualsevol acte, la liquiditat dels nostres posicionaments vitals, les nostres emocions del tot involuntàries, etc. Destaquem alguns contes de la primera part com ara *la gàbia*, *és un àngel*, *la promesa*, en els quals el plantejament en certa manera romàntic queda anorreat pel desenllaç irreal, o bé pel realisme més extremat i agressiu que anihila qualsevol idea d'humanitat.

Hi ha un humor constant, lúcid, que s'agermana a la causticitat més impactant i brillant. Hi ha també una fina ironia quan l'autor s'endinsa en la temàtica lligada a les tendències poètiques del segle XX (postsimbolisme i poesia de l'experiència) en els contes *l'hora del lector* i *un fora de sèrie*. Aquest darrer és un dels millors, un de tants del llibre que ens asseguren una molt bona estona llegint-los. A *un fora de sèrie* es fa referència a un de tants practicants de la poesia de l'experiència que sembla que estiguin fets com de fusta, gairebé els podem considerar -segons les paraules de l'autor- com inseminats artificialment, farcits d'experiències vàries –del tot minúscules- potser un pèl intel·ligents o no gaire, i que en el fons ens fan pensar que no senten res de res. Només viuen. Com fem tots i totes, vaja. En damià bardera hi trobem un escriptor amb una força lírica notable que aconsegueix una prosa neta, rica i plena d'intensitat poètica i dramàtica. Els contes que formen *els homes del sac* no deixaran a ningú indiferent i sí que aconseguiran bons lectors de narrativa exigent, imaginativa i d'una força estètica encomiable.